

Apátsági kert

/Szöveges összefoglaló és mellékletek az előadáshoz/

BME Építőművészeti Doktori Iskola

Év végi beszámoló 2012/2013

2013. június 10.

Alkér Katalin, Bartha András,

Gyulovics István, Kovács Zsófia

konzulens: Karácsony Tamás DLA

A tihanyi Belső-tó partján hosszú évek óta parlagon fekszik egy földdarab, a bencés rend 7 hektáros telke. A félsziget vulkáni kráterétől körülölelten, az apátságtól látótávolságnyra lévő terület időtlennek tűnő háborítatlanságnak örvend. Az idegenforgalom tihanyi térhódítása azonban a telek használatát sürgeti, annál is inkább, mert a sűrű településszövetbe tagozódó rendház életéből hiányzik a kert nyújtotta természetes környezet és a lehetőség az elvonulásra. Ugyanakkor a Szent Benedek zarándoklat vagy más nagy létszámú rendezvény esetén sem áll a bencések rendelkezésére alkalmas terület a vendégfogadásra. Hogyan válhat ez az elsődlegesen mezőgazdasági terület közösségi terré, találkozási ponttá ember és természet, szerzetes és vendég számára? Hogyan vonhatók be a lelkigyakorlatra érkező vendégek a kertészkedésbe, biztosítható ezzel egyidejűleg a szerzetesek nyugalma és az érdeklődő turisták kiszolgálása. Rendelkezésre áll mindehhez 7 hektár: a leendő apátsági gyümölcsöskert.

Mélyszántás

kutatási térkép

/Mezőgazdasági szakértőkkel folytatott konzultációinkról és az észak-olaszországi kolostorkertekben tett tanulmányutunkról részletes összefoglaló található a mellékletben./

Táj és építés Tihanyban

A Tihanyi-félszigeten található Magyarország első tájvédelmi körzete. A vulkáni eredetű kőzet és a rajta megtelepült élővilág egyedülálló ökoszisztémát hozott létre, mely az itt folytatott évszázados művelés során kutúrtájává forrott össze. A település oromfalas házai jellemzően a földből kitermelt kövekből épültek, nádfedéssel. Az új elemként idekerülő kert és ház feltett szándéka, hogy a táj dinamikus egyensúlyának részévé váljon. A Nemzeti Park részéről a területen folytatott extenzív gazdálkodás és őshonos fajták telepítése, mint a mandula vagy a levendula, messzemenően támogatandó. Az életért felelős, átfogó ökológikus gondolkodást és gyakorlati megvalósulását tanulmányutunk során az olasz Bosé kolostorában tapasztaltunk.

Termesztés, gazdálkodás

A kolostorok évszázadokon át a környező régió mintagazdaságaként, a földművelési kultúra innovatív fejlesztésének és tradicionális megőrzésének központjai voltak. A gazdálkodás és feldolgozás elsősorban kézi munkán alapult, sok hozzáadott értékkel. Effajta aktív gazdasági és szervező szerepet tölt be az ausztriai Wernberg kolostora a település életében. A tihanyi kerthez hasonló léptékű az a Balaton-felvidéki biogazdaság, ahol a tulajdonos házaspár maga termeszt 4, 5 hektáron mandulát a józanész és a tapasztalat diktálta szabályok szerint és dolgozza azt fel rentábilis módon.

Bencés idea

Szent Benedek Regulája meghatározza a szerzetesi életritmust, a munka és az imádság, a közösségi élet és az elvonulás idejét. Ennek téri kivetítése, a Regula mai megélésére alkalmas helyek létrehozása fontos alappillére a tervnek. A kert a munka folyamatos, ciklikusan ismétlődő szekvenciái, és az ezeket megtörő ünnepek színhelyévé kíván válni. Az itáliai prágiai apátság ebből a szempontból évszázados tradíciót követ a kerthasználatban. Tihanyban azonban a közösség tagjainak elképzelései nyomán alakul majd a Belső-tó parti telek sorsa. Határozott szándék fogalmazódott meg részükről a kert művelésére és bevonásába a közösségi életbe.

Közösen a vendégekkel

A kertben folytatott lelki gyakorlat és kézműves alkotómunka, a közösen gondozott ültetvények, a közösen felépített ház könnyen megteremti a szerzetesek és az őket felkereső vendégek közötti kapcsolatot, akár csak a veronai Regina Pacis közösség anyagházában. Tihanyban nem lehet eltekinteni a jelentős idegenforgalomtól, ami a gyümölcsös határainak megvonását, a kint és bent finom differenciálását teszi szükségessé. A kerítés művelete hozza létre a kertet a világban, és jelöli ezentúl mibenlétét. Anyagát a táj adja: kő, fa, fém, sövényfonat vagy élő növény is lehet.

Magoncok

tervvázlat

Évkör, időtengely

A kert ciklikusan változó működését egy gazdanaptárhoz hasonlatos évkerékben összegeztük. Hónapokra bontva leolvashatók róla a szerzetesi közösség és az önkéntesek tevékenysége, illetve a mandulafák, a levendulás és a juhok körüli tennivalók. A növénytelepítés és az építés lassú, fokozatos, közösségi erőből történő lefolyását modellezve a funkcionális egységek egyre növekvő területigényét egy folyamatábrában rögzítettük. Elsőként a kerti eszköz tároló épül, majd a növények termőre fordulásával a gazdálkodáshoz kapcsolódó feldolgozó és raktárterületek, illetve a kertben dolgozó önkénteseket kiszolgáló konyhák és alacsony igény szintű nyári szálláshelyek. A területen szükség van még 2-3 egyszerű szerzetesi cellára és univerzálisan használható műhelyekre. Az zárt egységek mellett helyet kell hagyni szabadtéri játékokra, ideiglenes autóparkolásra, és nagyobb, 2-300 fős rendezvények lebonyolítására is. A közösségi és mezőgazdasági funkciók egymással való összevonása, időben való megosztásuk a terv szellemiségének fontos eleme.

Kertsáv

A terület északi oldalán, az egykori szőlőtőkék helyén az enyhén meszes talaj mandulafák és egyéb gyümölcsfák telepítésére alkalmas, míg a déli, tóparti rész inkább talajtakaró, fűszer-és gyógynövények termesztésére. Öntözésre a tó vize nem használható, azonban a magas talajvízszintnek köszönhetően fűrt kútból megoldható. A gazdasági épületeket a

településszövethez igazodva, a mezőgazdasági terület határán, annak mintegy kapujaként helyeztük el egy aprólékosabban kidolgozott kertsávban összefogva. A kert amellet, hogy közösségi eseményeknek ad otthont, az elvonulást keresők számára is megfelelő kell legyen. Ezért a területre való rá-és belátás vizsgálata után, privát és publikusabb zónákat jelöltünk ki. Az alsó zónába betérő vendégeket egy ligetben álló kerti pavilon fogadja és látja el információkkal. A gazdaság termékeiből vásárolhatnak, fogyaszthatnak, vagy bebocsátást nyerhetnek a kertbe. Télen a pavilon szoliter olvasóhelyként szolgál. A sáv közepén található a gazdasági épületek, ide köt be a mandulaültetvényt és a gyógynövényes ligetet elválasztó szintút is. A gép- és szerszámtároló épület, valamint a feldolgozó és kézműves műhelyek egy gazdasági udvart fognak közre. Ehhez kapcsolódik délen a pajta, mely nagy fedett tere biztosít betakarításkor vagy rendezvények esetén. Az önkéntesek szállása a műhelyek felett kapott helyet, a konyha a földszinten, a pajtához kapcsolhatóan. Tőlük délre a több száz fős rendezvénytér, ha tetszik focipálya fekszik, a sáv publikus zónájának részeként. A védettebb északi részen a teraszosan kialakított zöldségeskert, palántázó és faiskola található. A legtávolabbi ponton, szinte földbe ásottan laknak az ide kivonuló remeték. Celláik kis átriumra néznek, ahonnan egy zárt belső kertre lehet felmenni. Az épületeket zöldtető fedi, egyedül a szállás- és műhelyépület házformájú. A kert körüli kőfal hol magasabb, hol alacsonyabb, helyenként fasorra válik vagy teljesen a terepbe simul.